

В. С. Макарчук

Навчально-науковий інститут права та психології
 Національного університету “Львівська політехніка”,
 д-р юрид. наук, проф.,
 завідувач кафедри історії держави і права

ГАЛИЦЬКІ МОСКВОФІЛИ ТА АВСТРИЙСЬКИЙ СУД: ДОСВІД КОНСТИТУЦІЙНОЇ МОНАРХІЇ

© Макарчук В. С., 2016

Розглядаються питання реагування австрійських імперських органів судової влади та адміністративних властей на політичну активність т. зв. москвофілів – частини західноукраїнського політикуму, орієнтованого на Російську імперію.

Ключові слова: Австро-Угорська монархія, судова влада, політичні процеси над москвофілами, позови про захист честі, позасудові репресії, Талергоф.

В. С. Макарчук

ГАЛИЦИЙСКИЕ МОСКВОФИЛЫ И АВСТРИЙСКИЙ СУД: ОПЫТ КОНСТИТУЦИОННОЙ МОНАРХИИ

Рассматриваются вопросы реагирования австрийских имперских органов судебной власти и административных властей на политическую активность т. н. москвофилов – части западно-украинского политикума, ориентированного на Российскую империю.

Ключевые слова: Австро-Венгерская монархия, судебная власть, политические процессы над москвофилами, иски о защите чести, внесудебные репрессии, Талергоф.

V. S. Makarchyk

MOSCOWPHILES IN HALYCHYNA (GALICIA) AND AUSTRIAN COURT: CONSTITUTIONAL MONARCHY EXPERIENCE

The questions of the Austrian imperial reaction of the judicial and administrative authorities in the so-called political activity Muscovophiles – part of Western-Ukrainian politicians, based on the Russian Empire, is discussed.

Key words: Austro-Hungarian monarchy, the judiciary, political processes over Muscovophiles, claims on protection of honour, extrajudicial repression, Talerhoff.

Постановка проблеми. Від лютого 2014 р. Російська Федерація веде проти України т. зв. гібридну війну. Полем протистояння стають не тільки терени окупованого Криму та знищених російською “братерською допомогою” Донеччини й Луганщини, але й не меншою, якщо не більшою мірою – мізки і душі українців. Їх намагаються переконати у тому, що вони частина “одного (зрозуміло, російського. – Авт.) народу”. Як заявив 17 серпня 2015 р. під час візиту до окупованого Криму президент Російської Федерації В. В. Путін: “Я считаю, что русские и украинцы – это вообще один народ, разницы мы не делаем” [1]. (Ми й надалі будемо подавати цитати російських авторів в оригінальному викладі. Аби не бути звинуваченими у тенденційності перекладу. – Авт.)

Услід за Президентом РФ російські пропагандисти намагаються переконати українців у тому, що їхні предки нібито завжди, наполегливо і безкорисливо тягнулися “до Москви”, натомість

чужинці (поляки, австрійці, німці, румуни тощо) настійно намагалися відірвати нерозумних “хохлів” від їхнього історичного кореня. Аргументами у цьому політико-пропагандистському спорі стають події багаторічної давності – від Переяславської Ради 1654 р. до “референдуму” щодо збереження “обновленного Союзу” у березні 1991 р.

Одним з напрямків ідеологічної диверсії стає діяльність т. зв. москвофілів (кінець XIX – початок XX ст.): “Существует тема, о которой наши противники знают, но предпочитают умалчивать. Широкая же публика о ней вообще не осведомлена. Речь идет, с одной стороны, о русском национальном возрождении Галицкой и Карпатской Руси в XIX – XX веках, а с другой – об австро-венгерском геноциде русских (политических процессах над “русофилами”, концлагерях и массовых казнях, унесших более 60 тыс. жизней) и о роли “украино-австрийской партии” в вышеназванном черном деле” [2].

Ступінь наукової розробки проблеми. Чималі заслуги в опрацюванні проблеми москвофільського руху на західноукраїнських землях другої половини XIX – початку XX ст. мають передусім “чисті” історики. Упродовж останніх більше як двох десятиліть років зусиллями переважно львівських (та й західноукраїнських) науковців О. Аркуші, В. Гайсенюка, О. Добжанського, С. Макарчука, Ю. Михальського, М. Мудрого, О. Киричук, Ю. Плекана, О. Середи, О. Сухого, О. Турія, І. Чорновола та ін. у науковий обіг введено потужний пласт архівних матеріалів, які дали змогу прояснити питання витоків та етапів становлення й розвитку москвофільства, окреслити фактори, які сприяли організаційно-політичному оформленню та становленню галицького москвофільства як політичної течії. З-поміж істориків права лише поодинокі автори (наприклад, М. Мацькевич) торкалися цієї проблеми, і то опосередковано. До того ж ніхто з перелічених авторів спеціально не виділяє питання судових процесів та позасудового переслідування москвофільських діячів у контексті їх ідеологічного обґрунтування та функціонування австро-угорської судової системи.

Формулювання завдань наукової статті. Пропонована увазі читача наукова розвідка розглядає питання про нібито “австро-венгерский геноцид русских (!)” в умовах конституційної Австро-Угорської монархії.

Виклад основного матеріалу. У сучасній українській історичній думці існує стійке переконання у тому, що уся діяльність т. зв. москвофілів, – тобто прихильників великоросійської політичної орієнтації підавстрійських русинів-українців – стимулювалася не стільки внутрішніми мотивами цього сегменту української нації, скільки фінансовими впливами зі щедрого російського джерела. Зрештою, про це свідчать численні історичні документи. Наприклад, Управляючий (російським) Імператорським консульством у Львові Верховцев 14/27 червня 1913 р. сповіщав російське Міністерство закордонних справ, що: На 30 июня нов. ст. назначены выборы в галицийский сейм и обе русские партии в Галиции обвиняют друг друга в блоке с поляками (...). Денег тратится много, шуму и слов еще больше, престижу Русского Консульства наносятся бесконечные удары (...). Пора наконец ясно поставить вопрос, чего мы желаем достигнуть (...) и найти возможность влиять на народные массы непосредственно” [3, с. 157]. Далі йдеться й про те, що “мазепинцы субсидий из Петербурга не получают” [Там само, с. 160] (а хто отримує?). Зрозуміло, що “впливати” на москвофільські партії, змусити їх забути внутрішні чвари, російський політикум міг лише шляхом надання “субсидий”.

Формально фінансування австрійських (галицьких та буковинських) москвофілів відбувалося через російські неурядові товариства: “Общество вспомоществования Славян” та “Галицко-русское общество” в Петербурзі.

Москвофіли демонстрували свою прихильність до Росії цілком відкрито, не надто побоюючись австрійських законів. Так, після т. зв. Слов’янського з’їзду 1908 р. у Празі російська делегація у складі графа Бобринського, генерала Владімірова та царедворця Гіжицького прибула до м. Серет (тепер Румунія. – Авт.), де їх вітали москвофіли, прикрашені стрічками кольорів російського державного прапора (сучасні прихильники т. зв. русского мира, пригадується, ще донедавна користувалися георгіївськими стрічками. – Авт.).

Утім причетними до підтримки австрійських москвофілів виявилися не лише псевдоблагочинні організації, але й дипломати Російської імперії. Після звинувачення у прямих виплатах грошових сум галицькі москвофіли були оголошені персонами нон грата – це російський консул у Львові Постошкін та секретар консуляту Ольферієв [4, с. 106].

Конституційна австрійська монархія намагалася протистояти російсько-москвофільській активності правовими засобами. Зокрема, заслуговують на увагу судові процеси проти Ольги Грабар і товаришів; проти Григорія Купчанки про зраду держави; процес о. Давидяка проти Шуста і товаришів, а також судовий акт проти д-ра Могильницького та графа Бобринського, дисциплінарний акт д-ра Богатирця [4, с. 110] та ін., пам'ятки австрійського імперського судочинства. Утім аж до початку Першої світової війни вироки австрійських судів видаються сучасникові напрочуд м'якими і аж ніяк не вкладаються у концепцію “геноцида русских”.

Першим з політичних процесів такого роду став суд 1882 р. (розпочався 31 травня / 12 червня) над діячами москвофільського напрямку Ольгою Грабар (донькою лідера закарпатських русинів Адольфа Добрянського), Осипом Марковим (редактором львівського москвофільського часопису “Пролом”), Венедиктом Площанським (редактором “Слова”), Іваном Наумовичем та його сином Володимиром, Миколою Огоновським (вчителем у Чернівцях, редактором “родимого листка”), Ісидором Тремибицьким (редактором місячника “Приятель дітей” у Коломиї), Аполлоном Нечаєм (редактором “Господаря и промышленника” в Станіславові), І. Шпундером (жителем с. Малі Гнилички) та Олексою Залуським (жителем Збаража) [5].

Підставою для судового переслідування став факт масового переходу селян с. Гнилички у православ'я. Проте “геноцидний” австрійський суд (у складі лави присяжних було п'ять євреїв та сім поляків) відмовився кваліфікувати дії підсудних як державну зраду, за яку належалась смертна кара.

Суд обмежився покаранням за порушення громадського порядку (саме так судді розцінили пропаганду православ'я) [6, с. 43].

У підсумку Наумович отримав вісім місяців тюремного ув'язнення, Площанський – п'ять, Залуський та Шпундер – по три місяці. Решта підсудних були повністю виправдані [5].

Погодимося, цей м'який вирок важко назвати “геноцидом русских”. Утім російське джерело, анітрохи не знітившись, оголошує, що: “Процесс Ольги Грабарь положил начало государственному преследованию русского движения в Австро-Венгрии. Помимо террора и административного преследования, организовывались массовые судебные процессы, среди которых самыми громкими стали Дело братьев Геровских, Первый и Второй Марморощ-Сиготские процессы, Дело Максима Сандовича и Семёна Бендасюка” [5]. Що ж, прослідкуємо й за цими зразками австрійського “терору”.

Що стосується процесу братів Геровських 1913 р., то жодної конкретної інформації про нього російські джерела не дають (що не заважає поширюватись відомостям про “геноцид русских”). Щоправда, біографічна сторінка у Вікіпедії одного з братів Геровських скупо повідомляє: “...в Мараморошском Сиготе был учинён судебный процесс над Алексием Кабалуком и его сторонниками, и братья Геровские решили поддержать своих соратников в зале Королевского суда. Это послужило поводом для их ареста в 1913 году. Алексею Геровскому вменялось в вину создание и руководство организацией, замышлявшей государственную измену. Наказанием за это и подобные преступления была смертная казнь. Но накануне Первой мировой войны братьям удалось совершить побег, и скрыться на российской территории” [7].

Тобто треба розуміти, що жодного “процесу братів Геровських” як такого не було, оскільки підозрюваним вдалося здійснити втечу з в'язниці ще до початку судових дебатів. Можливо, ми б не акцентували уваги на цій обставині, якби один з фігурантів втечі Олексій Геровський на сторінках свого москвофільського видання кількома роками раніше не писав: “Русскія люди, которыхъ польській судъ неповинно засудилъ, повинны сим гордиться, бо они пострадали за правду, за чистоту русской идеи” [8, с. 82]. Не побажав Олексій Геровський гордитися очікуваним стражданням, – як знав, що почнеться Перша світова війна, і втекти уже не вдасться.

Утім нам вдалося віднайти інформацію про інший судовий процес у справі одного з братів Геровських (усе того ж Олексія), який відбувся в м. Чернівці 13 лютого 1911 р. [4]. Лава присяжних розглядала позов москвофілів д-ра Могильницького (судді з м. Серет) та д-ра Геровського (видавця

москвофільської газети “Православна Русь” в Чернівцях) проти секретаря українофільської “Руської Ради” п. Луцького. Звинувачений у 42-му номері “Народного голосу” за 1910 р. опублікував статтю “Збори московських наймитів”. Співвідповідачем у справі проходив п. Веретельник – відповідальний редактор “Народного голосу”.

Голова судового засідання зробив спробу примирити сторони, на що Луцький відповів ствердно – оскільки, мовляв, не знає ні Могильницького, ні Геровського особисто, але мав на увазі лише “партію кацапів”. У відповідь ініціатори процесу почали вимагати 200 корон “відступного” (сума порівняно невелика, однак її виплата свідчила б про формальне визнання Луцьким та Веретельником своєї неправоти. – Авт.).

Після відмови звинувачених від прийняття цієї провокаційної пропозиції адвокати позовників почали вимагати від звинувачених надавати покази ... німецькою мовою. Можливо, це було зроблено з метою утруднити українській громадськості (тій її частині, яка слабо володіла державною мовою, – передусім селянам та робітникам) простежити за ходом судових дебатів. Зрозуміло, що обвинувачені відмовилися і заявили про своє бажання виступати виключно руською (українською) мовою, тим більше, що таку можливість тогочасне австрійське процесуальне право їм надавало.

Звинувачені привели не лише факти підривної – щодо австрійської державності – діяльності русофілів, але й їхньої антиукраїнської активності. Так, на вічі в м. Чернівці на Зелені свята (1910 р.) москвофіли виступили проти руського (українського) університету у Львові та проти руської (української) учительської семінарії в Чернівцях. Також лідери москвофілів в Буковині відстоювали ідеї єднання русинів з румунами за конфесійною (православною) ознакою; москвофільський депутат австрійського парламенту Марков “хвалить спілку буковинських кацапів із Волохами (румунми. – Авт.) і волохів називає “друзья-румунини” [4, с. 102]. В боротьбі з українофілами москвофіли вдаються до активного співробітництва з польськими шовіністичними та єврейськими лихварськими колами.

То ж під тягарем наданих фактів суд присяжних відмовив позовникам у задоволенні позову про образ честі і достоїнства.

Інформація про Мараморош-Сигетські процеси зводиться до такого: “Мараморош-Сигетские процессы (1904, 1906, 29.12.1913 – 3.3.1914), монстрпроцессы (sic! – Авт.), инсценированные венгерскими властями против русинских крестьян-православных. Наибольшую известность приобрел процесс 1913–1914 гг. над 94 русинскими крестьянами, мужчинами и женщинами в возрасте от 17 до 64 лет. Все они были обвинены в государственной измене по причине их массового выхода из греко-католической церкви и перехода в православную. Обвиненным инкриминировалась политическая цель: подчинение православных русинов Русской православной церкви и присоединение части территории Венгрии (комитаты Мараморош, Угоча, Берег) к России, связь с этой целью с русскими политическими деятелями через депутата Думы графа В. А. Бобринского при посредничестве братьев Алексея и Георгия Геровских и прямом участии в переговорах русинского православного проповедника, архимандрита Алексея Кабалюка (...). Процесс закончился осуждением 33 обвиненных на 37 лет заключения в тюрьме и 6800 крон штрафа. А. Кабалюк был осужден на 4 года заключения и 1000 крон штрафа. Мараморошский процесс был первым в Венгрии политическим процессом против русинских крестьян, в конфессиональной, пассивной форме протестовавших против политики мадьяризации, национального предательства иерархов греко-католической церкви” [9].

37 років ув’язнення на 33 підсудних звичайно ж повинні вважатися “геноцидом” – принаймні у сьогоднішній Російській Федерації, де немає жодного в’язня сумління.

У 1914 р. в приміщенні Львівського крайового кримінального суду (сьогодні це XIX корпус Львівської політехніки, де розміщується ІНПП) відбувався показовий процес над С. Ю. Бендасюком та його прихильниками. Згадаємо російське джерело: “Но доносы сыпались в таком изобилии (мається на увазі з боку українофілів. – Авт.), что власти Галиции решили наконец пойти навстречу украинцам (маються на увазі українофіли. – Авт.) и организовать показательный судебный процесс, призванный совершить то, что не удалось сделать в 1882 году, – осудить русское движение в Австро-Венгрии, в лице отдельных его представителей, по обвинению в государственной измене, со всеми вытекающими из этого для русского движения последствиями.

В качестве обвиняемых, которые должны были предстать перед судом, власти выбрали (...) С. Бендасюка, М. Сандовича, И. Гудыму и В. Колдру. Предварительное следствие по их делам длилось около двух лет, причем В. Колдра через пять месяцев после ареста был выпущен под залог, остальные же трое арестованных все это время находились в следственной тюрьме.

И вот 9 марта 1914 года во Львове начался открытый судебный процесс, на который, кроме местных журналистов, прибыли корреспонденты зарубежных средств информации, в том числе из России – корреспонденты газеты “Новое Время” и Петербургского Телеграфного Агентства.

На скамье подсудимых находились:

Семен Бендасюк, рожденный в 1877 г. в с. Скоповке, Толмачского повета, в последнее время пребывавший во Львове, греко-католического вероисповедания, холостой, закончивший юридический факультет, журналист;

Максим Сандович, рожд. в 1886 г. в с. Ждыне, Горлицкого повета, в последнее время пребывавший в с. Грабе, Ясельского повета, православного вероисповедания, женатый, православный священник;

Игнатий Гудыма, рожд. в 1882 г. в с. Дытковцах, Бродовского повета, в последнее время пребывавший в с. Залучье, Снятынского повета, православного вероисповедания, женатый, православный священник;

Василий Колдра, рожд. в 1886 г. в д. Святкове Великой, Ясельского повета, пребывающий во Львове, греко-католического вероисповедания, холостой, слушатель юридического факультета Львовского университета.

Все они обвинялись в том, что, как гласил обвинительный акт, “в промежутке времени с 1909 г. по март 1912 г. они во Львове и в других местах, тайно, по взаимному соглашению, отчасти как зачинщики или подстрекатели, отчасти как непосредственные соучастники предприняли посредством подстрекательства, а первые трое также посредством шпионажа такие действия, которые были направлены к отторжению Галичины или ее части от одноцельной государственной связи или территории Австрийской империи” [10].

Судова тяганина завершилася тим, що усі підсудні були ... одногосно виправдані судом присяжних (до складу якого входило 13 осіб – виключно поляки і євреї). На фотографії з фотоальбому 1914 р. ці четверо виглядають впевненими у своїй правоті тріумфаторами [див.: 11, фото 28].

Побіжно відмітимо, що далеко не завжди галицькі москвофіли виступали як жертви конституційної Австро-Угорської монархії. Часом вони виступали позовниками у справах про образу честі, зокрема проти українофілів, про що ми вже писали. Інколи – витягали на австрійський суд (за визначенням сучасних ідеологів т. зв. Русского мира – *монстрпроцессорный*) свою брудну білизну, анітрохи не побоюючись кривосуддя.

Так, на процесі 1911 р. у м. Львові розглядався позов москвофільського посла В. Давидяка до групи т. зв. молодих москвофілів [4]. В Дрогобицькому виборчому окрузі у 1908 р. обрали послом до державної Ради москвофіла Василя Давидяка, заступником – Володимира Дудикевича, представника т. зв. молодих москвофілів (“юношів”), що гуртувалися навколо газети “Прикарпатская Русь”. В підавстрійській Галичині, згідно з місцевим виборчим правом, обирали від кожного округу не лише депутата, але й т. зв. *заступника*, який починав виконувати обов’язки депутата Державної ради у разі його смерті або зречення. Молоді москвофіли почали вимагати такого зречення від В. Давидяка, на що той розважливо відповів, що й “я сам потрафлю брати десятку денно!”. Це призвело до загострення тліючого конфлікту молодих москвофілів зі “стариками”, що переріс у постійні сутички й побиття останніх “на вулиці, чи в залізниці, чи на забаві”.

В. Дудикевич був директором москвофільської “Самопомощи” в Коломиї, гроші організації витрачав безконтрольно, протоколи засідань не вів або фальшував. Цими звинуваченнями вирішив скористатися посол Давидяк, видавши брошуру з фактами численних зловживань *заступника* Дудикевича. За останнього вступилися його “поплічники” А. Шуст, др. І. Гриневицький, Ю. Кисилевський, О. Гецев та В. Киндій. Справа дійшла до судового розгляду, розпочатого за позовом Давидяка, в справі захисту честі проти групи підтримки Давидяка.

В ході цього львівського процесу з’ясувалися дивовижні речі. Під присягою Давидяк засвідчив, що Дудикевич від імені “юношів” перед виборами 1908 р. уклав негласну домовленість з польським намісником в Галичині графом Потоцьким та польською Радою народовою угоду про взаємну

підтримку польських та москвофільських кандидатів у виборчих округах. Те, про що раніше говорилося упівголоса і фігурувало на рівні чуток, тепер було підтверджене під присягою в незалежному суді.

Свідок у справі, якийсь Гончаковський, показав, що голова Ради міністрів Австрії Казимір Бадені заявляв йому, що Дудикевич є платним російським агентом. Те саме ствердили й послі до австрійського парламенту барон Василько (обраний від Буковини) та барон Морзей. Згодом радник Лісковацький засвідчив, що свого часу Дудикевич присвоїв 2000 рублів, присланих з Петербурга на підтримку москвофільського студентського товариства “Буковина”.

Як з’ясувалося в ході процесу (покази численних свідків), фінансування галицьких та буковинських москвофілів здійснювалося через петербурзьке “Галицко-русское общество”, яке очолював граф Бобринський. Російський куратор вимагав від “юношів” і “стариків” примирення, інакше погрожував припинити фінансування “Галичанина” – найвпливовішої газети москвофільського напрямку [4, с. 87].

Також розкрилися масштабні махінації в “Самопомощи”. Незважаючи на статут товариства, кошти, передбачені на кредитування селян та міщан, брали на власні потреби не лише сам Дудикевич, але його близький соратник Алексеич (12 тисяч крон), а також донька Дудикевича.

Свідок Семенов переконливо довів, що москвофільська торгова установа “Торгово-промышленный Союз” зусиллями Дудикевича була доведена до банкрутства. Він же стверджував, що благодійні 30 тисяч крон, пожертвуваних покійним Тиховичем на потреби коломиїської бурси, були присвоєні Дудикевичем.

Після з’ясування цих неприємних для Дудикевича моментів його захист несподівано почав вимагати зміни складу лави присяжних – руської (української) на польську. Очевидно, розрахунок ґрунтувався на тому, що представники панівної в умовах Галичини національності не захочуть глибоко вникати у суть справи й “дозволять” москвофілам зам’яти справу, аби не давати приводів для нападів з боку небезпечніших для польського політикуму місцевих українофілів.

Незважаючи на кваліфіковану юридичну допомогу аж трьох адвокатів – д-ра Лисяка, д-ра Черлунчакевича та д-ра Бромберга, суд присяжних виніс рішення про покарання прихильників Давидяка, винних в образі честі посла Дудикевича: “А. Шуст дістав 6 тижнів арешту з постом щотижня; І. Гриневецький – 30 днів арешту з постом, Ю. Кісилевський – 30 днів арешту (замінених штрафом у 1500 крон, О. Гецев – 30 днів арешту (замінених штрафом у 600 крон), В. Кондій – 30 днів арешту (замінених на 900 крон штрафу). Окрім того, з позовників було стягнуто 30 000 крон судового мита.

Однак, як констатувало одне українське видання, москвофіли “тих страшних коштів судового процесу не дуже напудилися. За їх вірну службу – заплатять се за них Росія” [4, с. 91].

Мусимо вказати, що далеко не завжди галицькі та буковинські русофіли відбувалися легким переляком. З початком Першої світової війни Відень перестав панькатися з платною агентурою Санкт-Петербурга і перейшов до рішучіших дій. Інша річ, що під роздачу жорсткого воєнного часу потрапили переважно безневинні люди.

З початком Першої світової війни більшість лідерів москвофілів негайно опинилися на території Росії. 11 серпня 1914 р. вони утворили в Києві т. зв. Карпато-руський освободительный комитет під керівництвом Володимира Дудикевича. Того ж дня москвофіли склали відозву “Многострадальный Русский Народ Галицкой Руси” для поширення серед цивільного населення і військових. Відозва містила заклик до галичан вітати російську армію, а вояків закликали переходити на бік Росії [6, с. 60]. Невільними жертвами цієї відверто провокативної відозви негайно стали галицькі та буковинські русини, які почали сприйматися Віднем та цісарсько-королівською армією як потенційна ворожа агентура. В Галичині, на Буковині та у Закарпатті прокотилися хвилі арештів та фізичних розправ з русинами-“росіянами”. Жертвами репресій стала нечисельна українська інтелігенція без огляду на партійні симпатії, клір греко-католицької та православної (в Буковині) церков, звичайні селяни. Останніх реально була більшість.

У концтаборі Талергоф, поруч з активними українофілами та Богу душу винними селянами-українцями, опинилися й галицькі та буковинські москвофіли. Зосереджувалися вони переважно в окремому, четвертому, бараці [13, с. 208], а також – у спільному для ув’язнених різної політичної орієнтації сімейному бараці.

Російське джерело вказує: “В официальном рапорте Шлеера от 9 ноября 1914 года сообщалось, что в Талергофе в то время находилось 5700 русофилов. Из этого числа около 1915 человек (по другим данным до 5 тысяч) были лемки из 151 деревни на Лемковщине.

Всего через Талергоф с 4 сентября 1914 года до 10 мая 1917 года прошло не менее 20 тысяч русофильски настроенных галичан и буковинцев, только в первые полтора года погибло около 3 тысяч заключённых. По данным галицкого общественного деятеля Дмитрия Маркова, 3800 человек были казнены только за первую половину 1915 года” [14].

Це ж джерело наводить перелік видатних (на думку джерела) в'язнів Талергофа. Усі вони – русофіли, кожний з яких отримав свою сторінку у Вікіпедії: “Качмарик Ярослав Теофилович (1885–1944), Антонец Николай Иванович (1840–1919), Ваврик Василий Романович (1889–1970), Глебовицкий Николай Павлович (1876–1918), Трохановский Мефодий Андреевич (1885–1948). За дивним збігом обставин ніхто з цих “видатних” москвофілів не віддав Богу душу в найстрашнішому австрійському концтаборі, лише для Миколи Глебовицького поміщення в концтабір “визвало болезни, от которых он скончался в 1918 г.” [14].

Поведінку москвофілів в ув'язненні лояльний до Австрійської корони українофіл В. Маковський описував так: “З краю приходили препогані вісти. Австрійська армія відступає в неладі, москалі займають увесь край (...). Що нас чекає?

Зате “їхні” настрої помітно покращились. Почували себе “переможцями”. Коли вживали вислови “наші”, мали все на думці московські війська. “Австрійці удірають, наші бють” ... такі уривки оббивалися об уха (...). Однак найбільше лютила нас їхня дволичність. Ось одночасно з такими виявами внесли вони коліноприклонну петицію до цісарського престолу Франца Йосифа з заявою незахитної вірності і лояльності і з проханням звільнення!...” [13, с. 235 – 236].

Висновки. Загалом відзначимо, що конституційна Австро-Угорська монархія наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. мала значно прогресивніше політичне та карне законодавство, ніж сучасна їй Росія, а австрійські суди були реально незалежними від виконавчої влади. Ця обставина зумовила порівняно лояльне ставлення австрійських властей до москвофільської політичної течії; репресії проти її провідних діячів не йдуть у жодне порівняння з карною практикою переслідування “мазепинців” у тогочасній Малоросії. Відтак й концепція “геноцида русских” (під якими в російській науковій думці розуміються русини-українці) не витримує критики.

1. Путин: Я считаю, что русские и украинцы – это вообще один народ, различия мы не делаем // *Електронний ресурс*. – Режим доступу: <http://gordonua.com/news/worldnews/Putin-YA-schitayu-chto-russkie-i-ukraincy-eto-voobshche-odin-narod-raznitsy-my-ne-delaem-Video-94487.html>.
2. Фролов К. Новороссия – это борющаяся часть русского мира! [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ukraina.ru/analytics/20140904/1010386045.html>.
3. Ф 133. Канцелярия министра иностранных дел. Политический архив, оп. 470, год 1913, д. 14. Галиция. Положение русских в Галиции. Поляки в Галиции. Борьба их с русскими // *Москвофильство: Документи і матеріали / Вступна стаття, коментарі та добірка документів О. Сухого / за заг. ред. проф. С. А. Макаруча*. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 236 с. – С. 157–161.
4. Чорний день московских наймитів // *Русини а москалі: Збірка статей і оповідань*. – Чернівці: З друкарні тов. “Руска Рада” під зарядом Івана Захарка, 1911. – 111 с. – С. 92–111.
5. Процесс Ольги Грабарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81_%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B8_%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%8C.
6. Сухий О. *Москвофильство в Галичині: історія проблеми* // *Москвофильство: Документи і матеріали / Вступна стаття, коментарі та добірка документів О. Сухого / за заг. ред. проф. С. А. Макаруча*. – Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2001. – 236 с. – С. 3–66.
7. Геровский А. Ю. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%B9_%D0%AE%D0%BB%D0%B8%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.
8. Як виглядає кацапська правда і кацапська ідея (На підставі судового процесу кацапів у Львові) // *Русини а москалі: Збірка статей і оповідань*. – Чернівці: З друкарні тов. “Руска Рада” під зарядом Івана

Захарка, 1911. – 111 с. – С. 82 – 91. 9. Украина возобновила политический “Марамарош-Сигетский процесс” // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://podkarpatrus.livejournal.com/46593.html>. 10. Процесс по делу С. Бендасюка и товарищей. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://alternatio.org/articles/item/4451-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%83-%D1%81%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%81%D1%8E%D0%BA%D0%B0-%D0%B8-%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%B9>. 11. Львовский русский политический процесс о государственной измене 1914 г. (фотоальбом з 28 фотографіі). – б. м, б. д. 12. Львовский процесс (1912–1914) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81_\(1912%E2%80%941914\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81_(1912%E2%80%941914)). 13. Маковський В. Талергоф (Спогади і документи). – Львів: 3 друкарні “Діла”, 1934. – 260 с. 14. Талергоф // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BE%D1%84>.

REFERENCES

1. Putyn: Ya schytaiu, chto russkiye i ukraintsi – eto voobshche odin narod, raznytsi my nie delaem // <http://gordonua.com/news/worldnews/Putin-Ya-schitayu-cto-russkie-i-ukraincy-eto-voobshche-odin-narod-raznicy-my-nie-delaem-Video-94487.html>. 2. Frolov Kyryll. Novorossyia – eto boriushchiasia chast russkoho mira! // <http://ukraina.ru/analytics/20140904/1010386045.html>. 3. F. 133. Kantselaria ministerstva inostrannyh diel. Politicheskii arkhiv, op. 470, hod 1913, d. 14. Galicia. Polozhenie russkikh v Galicii. Poliaki v Galicii. Bor’ba ih s russkimi // Moskvofilstvo: Dokumenty i materialy / Vstupna stattia, komentari ta dobirka dokumentiv Sukhoho O. / Za zah. red. prof. S. A. Makarchuka. – Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka, 2001. – 236 s., ss. 157 – 161. 4. Chornyi den moskovskykh naimytiv // Rusyny a moskali. Zbirka statei i opovidan. – Chernivtsi: Z drukarni tov. “Ruska Rada” pid zariadom Ivana Zakharka, 1911. – 111 s., ss. 92–111. 5. Protsess Olhy Hrabar // https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81_%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B8_%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%B0%D1%80%D1%8C. 6. Sukhyi O. Moskvofilstvo v Halychyni: istoriia problemy // Moskvofilstvo: Dokumenty i materialy / Vstupna stattia, komentari ta dobirka dokumentiv Sukhoho O. / Za zah. red. prof. S. A. Makarchuka. – Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU im. I. Franka, 2001. – 236 c., ss. 3 – 66. 7. Herovskiyi Aleksei Yulyanovych // https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%90%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%81%D0%B5%D0%B9_%D0%AE%D0%BB%D0%B8%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87. 8. Iak vyhliadaie katsapska pravda i katsapska ideia (Na pidstavi sudovoho protsesu katsapiv u Lvovi) // Rusyny a moskali. Zbirka statei i opovidan. – Chernivtsi: Z drukarni tov. “Ruska Rada” pid zariadom Ivana Zakharka, 1911. – 111 s., ss. 82 – 91. 9. Украина возобновила polytycheskyi “Maramarosh-Syhetskyi protsess” // <http://podkarpatrus.livejournal.com/46593.html>. 10. Protsess po delu S. Bendasiuka i tovaryshchei // <http://alternatio.org/articles/item/4451-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81-%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B5%D0%BB%D1%83-%D1%81%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%81%D1%8E%D0%BA%D0%B0-%D0%B8-%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%B9>. 11. Lvovskii russkii polytycheskii protsess o hosudarstvennoii izmienie 1914 h. (fotoalbom z 28 fotohrafii). – b. m, b. d. 12. Lvovskiyi protsess (1912–1914) // [https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81_\(1912%E2%80%941914\)](https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%8C%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B5%D1%81%D1%81_(1912%E2%80%941914)). 13. Makovskiyi V. Talierhof (Spohady i dokumenty). – Lviv: Z drukarni “Dila”, 1934. – 260 s. 14. Talerhof // <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D1%80%D0%B3%D0%BE%D1%84>.